

Aan de raad van de Gemeente Groningen
t.a.v. de heer T. Dashorst, griffier
Gedempte Zuiderdiep 98
9711 HL GRONINGEN

21 maart 2018

Referentie: F4TD5Q74SKCV-942616395-402

Memo: werkzaamheden beginbalans per 1 januari in het kader van de accountantscontrole jaarrekening 2017

Geachte heer Dashorst,

Tijdens onze jaarrekeningcontrole 2016 is een groot aantal controlebevindingen geconstateerd. Het college heeft ervoor gekozen om deze bevindingen (indien nodig) in 2017 te corrigeren in de beginbalans (per 1 januari 2017). Op deze wijze voorkomt u (indien de posten opgelost zijn) dat deze bevindingen in 2017 opnieuw als fout meewegen in ons oordeel en daarmee al op voorhand zouden kunnen leiden tot een niet-goedkeurende controleverklaring.

In de afgelopen maanden is door de organisatie heel hard gewerkt aan het uitzoeken en het oplossen van de controlebevindingen. Hiermee zijn vrijwel alle controlebevindingen opgelost en is inzichtelijk gemaakt welke effecten dit heeft op de beginbalans 2017.

Middels het raadsvoorstel, met datum besluit 18 april 2018, heeft het College u geïnformeerd over de uitkomsten van de door de organisatie uitgevoerde werkzaamheden en de gevolgen voor de beginbalans. U neemt op basis van dit raadsvoorstel het besluit om de herziene beginbalans vast te stellen. De in het raadsvoorstel opgenomen correcties zijn voor ons de basis voor deze rapportage.

We hebben onze werkzaamheden uitgevoerd zoals omschreven in onze opdrachtbrief van 20 november 2017 met kenmerk RG/e0411718/SJD/ed. In deze rapportage communiceren we de uitkomsten van de controle van de aanpassingen in de beginbalans.

Uitkomsten verrichte werkzaamheden

We concluderen op basis van onze werkzaamheden dat:

- de beginbalans 2017 aansluit met de eindbalans 2016;
- de beginbalans aansluit voor en na de verwerking van de correcties;
- voor iedere correctie de gemeente een schriftelijk standpunt heeft ingenomen over de verwerkingswijze. We stemmen met dit standpunt in;
- de voorgestelde correcties voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording.

Dit betekent dat de correcties in de beginbalans zoals opgenomen in het raadsvoorstel naar onze mening terecht zijn. In de bijlage bij onze rapportage hebben we dit per bevinding nader uitgewerkt.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

De totale financiële impact op het eigen vermogen van deze correcties is een toename met €51,4 miljoen (zoals ook weergegeven in het raadsvoorstel). In het raadsvoorstel is hiervoor door het college een voorstel gedaan voor de bestemming van deze correcties conform het door de raad vastgestelde kader voor bestemming.

Beschrijving verrichte werkzaamheden

Onze verrichte werkzaamheden richten zich op de analyse die u heeft uitgevoerd ten aanzien van alle correcties in de beginbalans en bestaan uit:

- Aansluiting van de beginbalans 2017 met de eindbalans 2016.
- Aansluiting van de beginbalans 2017 voor en na verwerking van de correcties.
- Per bevinding:
 - beoordelen schriftelijke standpunten van de organisatie over voorgestelde verwerkingswijze;
 - controleren opgeleverde documentatie aan het Besluit Begroting en Verantwoording.

Aard van onze werkzaamheden

We hebben onze lijst met ongecorrigeerde controleverschillen 2016 gedeeld met de gemeente. Deze lijst vormt de basis voor de verrichte werkzaamheden. De gemeente heeft alle gerapporteerde fouten en onzekerheden nader geanalyseerd, aanvullende werkzaamheden verricht en heeft een conclusie gevormd per bevinding. Uit deze conclusie blijkt of de nadere analyse al dan niet heeft geleid tot een correctie. De uitkomsten hiervan zijn beschreven in het raadsvoorstel.

In de periode waarin deze werkzaamheden zijn verricht is nog geen concept jaarrekening 2017 beschikbaar. Als gevolg hiervan hebben we nog niet vastgesteld of de gecorrigeerde beginbalans juist in de jaarrekening 2017 verwerkt is (inclusief toelichting). Ook de in 2016 gecommuniceerde verschillen die relateren aan de presentatie en toelichting in de jaarrekening zijn hierdoor nog niet gecontroleerd.

Daarnaast zijn de volgende onderdelen nog niet betrokken in de werkzaamheden (zoals ook beschreven in het raadsvoorstel):

- Onzekerheden volledigheid opbrengsten

In 2016 bestonden onzekerheden ten aanzien van de volledigheid van opbrengsten. Ten aanzien van de beginbalans 2017 is afgesproken dat op basis van de controle van de volledigheid in 2017 tevens zal worden gecontroleerd in hoeverre hieruit nog uitzonderingen van toepassing zijn voor de beginbalans.

- Fouten en onzekerheden ten aanzien van grondexploitaties

In februari 2018 zijn 15 grote grondexploitaties geactualiseerd. Bij deze actualisatie zijn ook de effecten op de beginbalans 2017 beoordeeld en dit heeft geleid tot aanpassingen in de beginbalans. Wij hebben deze aanpassingen van de beginbalans gecontroleerd. De volgende werkzaamheden dienen nog bij de jaarrekeningcontrole plaats te vinden:

- Het beoordelen in hoeverre de controle van de overige (nog niet geactualiseerde grondexploitaties) grondexploitaties nog leidt tot mogelijke correcties op de beginbalans. Dit geldt ook voor de grondexploitatie Grote Markt. De verwachting is dat aanpassing van deze projecten niet direct tot hele grote afwijkingen zal leiden. Dit aangezien een aantal resterende grondexploitaties bijna gereed zijn en naar verwachting in 2018 afgesloten zullen worden.
- Het verkrijgen van een aantal onderbouwingen voor ons dossier. Wij verwachten dat uit deze aanlevering geen correcties in de beginbalans meer zullen ontstaan.
- Controle van de boekwaardemutaties 2017. Wij verwachten dat uit deze controle geen correcties op de beginbalans meer zullen ontstaan.

Aan deze werkzaamheden geven we opvolging tijdens de jaarrekeningcontrole 2017. De resultaten hiervan worden in ons accountantsverslag teruggekoppeld.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende inzicht te hebben gegeven in de resultaten van de controle van de mutaties in de beginbalans.

Bij de jaarrekeningcontrole in maart en april 2018 zullen wij de openstaande zaken controleren. Over de uitkomsten zullen wij u rapporteren in ons accountantsverslag.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'R. Goldstein', written over a horizontal line.

R. Goldstein RA
partner
richard.goldstein@pwc.com
T: 088 792 50 48

Bijlage

Bijlage rapportage beginbalans 2017

Resultaatbepaling	Totaal	Conclusie PwC	Toelichting PwC
Eigen middelen in materiele vaste activa	20,75	Akkoord	De reservestortingen in de materiële vaste activa zijn gecorrigeerd. In 2016 was ten onrechte een overlopende passiva post opgenomen inzake Eemskanaalzone. Deze post is nu vrijgevallen.
Waardering strategisch vastgoed	0,12	Akkoord	Betreft een aantal op- en afboekingen inzake de waardering van panden die behoren tot voormalige niet uit de exploitatie genomen. Correcties op basis van taxaties zijn correct verwerkt.
Vooruitontvangen bedragen: BLS	1,68	Akkoord	Betreft een ontvangen subsidie zonder terugbetalingsverplichting die vorig jaar als schuld was verantwoord. Deze schuld is nu terecht vrijgevallen.
Opbrengsten Parkeerbedrijf	0,14	Akkoord	Met de nog ontvangen controleverklaring van stichting Parkeergelden is over 2016 alsnog zekerheid verkregen over de parkeeropbrengsten. Uit de werkzaamheden volgt een correctie van 140k.
Beschermd wonen	-0,21	Akkoord	Op basis van de laatste versie van de productieverantwoordingen is de Beschermd Wonen verplichting voor de gemeente correct verhoogd met 207k. Gemeente Groningen is ook voor de regio verantwoordelijk voor Beschermd Wonen, correctie betreft het aandeel van de gemeente.
Sociaal domein	0,75	Akkoord	Op basis van de laatste versie van de productieverantwoordingen (ZIN) en afrekening PGB (SVB) is de werkelijke schuldpositie 750.000 lager dan eind 2016 is verantwoord.
Vordering vangnetregeling	0,97	Akkoord	De vordering vangnetregeling is in 2016 ten onrechte op 50% gewaardeerd, dit is terecht gecorrigeerd naar het volledige bedrag.
Voorziening wethouderpensioenen	-0,74	Akkoord	De voorziening pensioenen (voormalig) wethouders APPA is terecht verhoogd.
Voorziening volkshuisvesting	0,40	Akkoord	De voorziening leningen volkshuisvesting valt voor het correcte bedrag vrij, gezien er geen sprake is van oninbaarheid.
Overige correcties	0,44	Akkoord	De overige correcties zijn gerelateerd aan correcties ten aanzien van o.a. de afgrenzing van inkoopkosten, volledigheid van inkomende subsidies en overige verplichtingen.
Parkeergarage Westerhaven	-3,78	Akkoord	De parkeergarage Westerhaven voldoet niet aan de definitie van het BBV inzake activa in eigendom van derden en is derhalve voor het bedrag van de boekwaarde afgewaardeerd.
Erfpacht / commerciële erfpacht	17,582	Akkoord	Voor ieder erfpachtcontract is op basis van het BBV beoordeeld of de verwerking van de afkoopsommen en waardering van de erfpachtgronden op de balans juist en volledig is. De conclusies zijn op basis van het BBV correct verwerkt.
Hergebruik Grond	0,78	Akkoord	De voorziening voldoet op basis van het BBV niet aan de voorwaarden van een voorziening, maar van een reserve. De voorziening is derhalve vrijgevallen.
Onzekerheid aangegane verplichtingen.	0,81	Akkoord	uit een aanvullende controle op de overlopende passiva blijkt dat € 810.000 moest vrijvallen.
Bouwleges	0,94	Akkoord	Voor de in 2017 gefactureerde bouwleges is op basis van de gemiddelde doorlooptijd van de aanvraag de nog te factureren opbrengst per balansdatum 2016 ingeschat. Dit is gecorrigeerd in de beginbalans.
Opschoning activa	-0,33	Akkoord	Vanuit de opschoningsactie materiële vaste activa is een bedrag van €326k correct afgewaardeerd op de activastaat. Van deze activa is het bestaan en/of eigendom niet aangetoond.
Verstrekke subsidies	0,61	Akkoord	In de overlopende activa zijn een aantal subsidieverstrekkingen geïdentificeerd waarvan de subsidievestiging en terugvordering al voor 2016 heeft plaatsgevonden. Deze vorderingen zijn juist gecorrigeerd.
Bijstelling verliesvoorziening vanwege herzieningen	2,38	Akkoord	Betreft vrijval verliesvoorziening grondexploitaties na de herziening in 2017. Van de herzieningen in de grondexploitaties heeft de gemeente beoordeeld welke aanpassingen reeds op de beginbalans van toepassing waren.
Splitsing grex EKZ	6,84	Akkoord	De gronden Eemskanaalzone zijn op de balans onder de niet in exploitatie genomen gronden gepresenteerd. De correctie heeft betrekking op de vrijval van de verliesvoorziening na aftrek van de lagere marktwaarde op basis van de taxatiewaarde.
Correctie Negatieve Boekwaarden	1,26	Akkoord	In de materiële vaste activa zijn een aantal grondposities met een negatieve boekwaarde gecorrigeerd.
	51,39		

51,39